

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtävayhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Koska esityksen mukaan yhtiö X Oy ei saa kilpailla avoimilla markkinoilla olevien yhtiöiden kanssa, herättää kilpailuneutraliteetti kysymyksiä. Yhtiö toimiessa näin säännellyssä toimintaympäristössä, on vaarana yhtiön olevan jatkuvan, valtion eli veronmaksajien, tuen tarpeessa. Tämä ei ole kestävää työllistämistä. Eli onko tässä tosiasiallisesti kyse sosiaalisesta yrityksestä vai markkinoilla toimivasta yrityksestä? Tehtävänkuva vaatisi tarkennusta sen legimitetinkin vuoksi.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

Pykälän 5 momentin mukaan yhtiön tulisi myös välttää toimimista merkittävästi kilpailuilla markkinoilla. Laissa annettaisiin ohjeellinen yläraja markkinaosuudelle valituilla toimialoilla. Yhtiön markkinaosuuden ei tulisi olla enempää kuin 10 % millään toimialalla, ellei siihen olisi erityisiä perusteita. Erityisenä syynä voisi olla, että ao. toimialalla ei ole kysyntään nähden riittävästi tarjontaa.

Esityksestä ei käy ilmi miten on määritelty merkittävästi kilpailtu markkina; määritelläänkö se sen mukaan kuinka paljon toimialalla voidaan arvioida olevan heikossa työmarkkina-asemassa olevia, jotka ovat tosiasiallisesti osatyökykyisiä vai prosentuaalisesti? Onko 10 % yksikön markkinaosuus valtakunnallisesti asetettu enimmäismäärä vaikka esityksen mukaan toiminta aloitetaan vain joillakin alueilla. Markkinaosuuden tulisi olla määritelty alueellisesti.

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Hallituksen esityksessä esitetään, että perustetaan yhtiö, jonka tehtävänä on työllistää haastavassa työmarkkinatilanteessa olevia osatyökykyisiä. Osatyökykyisen määritelmä jää tässä esityksessä epäselväksi ja kohderyhmä tulisi määritellä tarkemmin.

Esityksen mukaan perustettavan yhtiön X Oy:n palvelukseen valittavilla henkilöillä voidaan olettaa olevan mahdollisuus työllistyä tätä kautta avoimille työmarkkinoille. Siksi yhtiöön valittavilla henkilöillä tulisi olla valmiudet työllistymiseen. Koska esityksessä kuitenkin todetaan, että tämä on "viimesijainen" vaihtoehto, niin herää kysymys kohderyhmästä ja suhteesta muihin, jo olemassaoleviin palveluihin. Kohderyhmä, jota tämä määrittely koskisi olisi siis sellainen, jolla ei ole edellytyksiä työllistyä avoimille työmarkkinoille. Esityksestä ei käynyt ilmi miten yhtiön palveluksessa olevien henkilöiden valmiudet avoimille työmarkkinoille syntyvät.

Kohderyhmän määrittämisen osalta on keskeistä päättää mitä tavoitetta varten X Oy perustetaan; sosiaali- vai työllisyyspoliittisia tavoitteita varten. Työllisyyspoliittisissa tavoitteissa nousee esiin työllisyysasteen nostaminen, työllisten määrän kasvattaminen ja julkisen talouden kestävyysvajeen alentaminen. Työllisyyspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi perustettavan X Oy:n asiakaskohderyhmän tulisi olla työttömyysetuudella olevia, työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun asiakkaita, joiden työllistymisen esteitä ei kyetä poistamaan työ- ja elinkeinotoimiston kattavilla palveluilla vaan niiden poistamiseen tarvitaan useampia toimijoita ja palveluita. Jos katsotaan X Oy:n toimintaa ensisijaisesti sosiaalipoliittisena toimenpiteenä, joka jo esityksenkin mukaan tulee lähtökohtaisesti olemaan julkista taloutta heikentävä, niin tällöin asiakaskohderyhmä voisi olla vammaiset ja työkyvyttömyyseläkkeellä oleva henkilöt. Esityksen tavoitteena on työllistää osatyökykyisiä, mutta osatyökykyisyydelle ei löydy selkeää määritelmää. Lisäksi esityksen tavoitteena on tukea työstä työhön siirtymiä, mutta miten se konkreettisesti tapahtuu, on jäänyt kuvaamatta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

-

Mikä olisi perustettavalle erityistehtävayhtiölle sopiva nimi?

.

-

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtävayhtiön perustamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Kuntaliitto pitää kannatettavana asiana, että osatyökykyisyys on tunnistettu ja että osatyökykyisten työllistymismahdollisuuksia parannetaan. Sen sijaan osatyökykyisten työllistämistä varten perustettava X -niminen osakeyhtiön tuottama lisäarvo ei esityksestä tule ilmi.

Esityksessä todetaan, että X Oy:n toiminta tulee häiritsemään markkinoita ja sitä yritetään välttää. X oy tulee todennäköisesti toimimaan samoilla toimialoilla ja samalla toimintakentällä kuin monet kolmannen sektorin toimijat ja palveluntuottajat. Toisaalta se tulee myös osin tekemään päällekkäisiä tehtäviä kuin esimerkiksi isot säätiötoimijat, joilla on myös markkinoilla tapahtuvaa yritystoimintaa. On selvää, että X Oy:n tulo alueellisille markkinoille vaikeuttaa kolmannen sektorin toimintaa ja pahimmillaan ajaa sen alas.

Esityksen mukaan X Oy keskittyisi alkuvaiheessa valikoiduille alueille ja toimialoille. Esityksestä ei kuitenkaan käynyt ilmi kuinka monta aluetta aluksi valitaan ja mille alueille X Oy:n toimintaa on suunniteltu ja miten alueet valitaan. Jo alueellinen rajaus on itsessään syrjivä, palvelu ei olisi mahdollinen kaikille kriteerit täyttävälle osatyökykyisille.

Esityksen todetaan pohjautuvan Ruotsin osatyökykyisiä työllistävään Samhall-malliin. Ruotsin Samhallin toimintaa voidaan pitää vakiintuneena ja silti esityksen mukaan Samhallin työntekijöiden virta pysyvästi avoimille työmarkkinoille on kuitenkin vähäistä, karkeasti arvioiden vain noin 2 prosenttiyksikön tasoa yhtiön ydintehtävien työvoimasta. Perustettavasta yhtiöstä tulisi rakentaa Suomen omiin tarpeisiin/haasteisiin vastaava.

Esityksen 2 §:n X Oy:n tehtävät ja toimialan toisen momentin mukaan yhtiö ei ainakaan toiminnan alkuvaiheessa voisi harjoittaa muuta kuin varsinaista työntekijöiden välittämistä muiden työnantajien palvelukseen alihankintana tai työvoimaa vuokraamalla. Ylipäättään työnvälitys on työ- ja elinkeinotoimiston ydintoimintaa, joten sitä varten ei ole tarpeellista perustaa uutta yhtiötä. Esityksestä ei käynyt ilmi käytetäänkö osatyökykyisten työsuhteen etuna osaamisen kehittämisen palveluita ja miten ne eroavat työ- ja elinkeinotoimiston ja kuntien vastaavista palveluista, kun heitä välitetään muiden työnantajien palvelukseen.

2 § X oy:n tehtävät ja toimialan pykälän toisessa momentissa todetaan, että tarvittaessa yhtiö voisi käynnistää omaa tuotantotoimintaa (esim. pesulapalveluja), mikäli se katsottaisiin yhtiön toiminnan kannalta tarkoituksenmukaiseksi. Pesulapalvelut ovat yksi kuntouttavan työtoiminnan tuotantotoiminnan muoto monissa kunnissa. Kuntouttavassa työtoiminnassa asiakas voi olla kahden vuoden ajan, jonka jälkeen hänelle voidaan tehdä jälleen uusi kahden vuoden jakso. Kuntouttavassa työtoiminnassa ei ole enimmäismääräaikaa vaan sopimuksia uusitaan asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti. Esityksen mukaan jo nyt eri tavoin määriteltäviä asiakaskohderyhmiä on monikymmenkertaisesti enemmän kuin mitä X Oy kykenee vastaanottamaan, on selvää, että kyseinen toiminta ei tule olemaan yhdenvertaista ja edistä osatyökykyisten tasa-arvoisia työmarkkinoita. Osatyökykyisten eriarvoisuus kasvaa, koska osa tulee saamaan samasta tehtävästä työsuhteen palkan ja edut ja osa tulee olemaan sosiaalipoliittisilla tuilla.

Esityksessä ei myöskään tullut selkeästi ilmi, mikä on uuden osakeyhtiön tarjoamien palvelujen suhde jo nyt olemassaoleviin palveluihin.

Hallituksen esitys toteuttaa työkykyohjelmaa, jonka yhtenä toimenpiteenä on kehittää välityömarkkinoita ja esityksen pohjana on käytetty selvitystä Ruotsin osatyökykyisiä työllistävästä Samhall-mallista. Kuntaliitto katsoo, että olisi kokonaistaloudellisesti edullisempia tapoja kehittää välityömarkkinoita kuin perustaa X –niminen osakeyhtiö.

Tirkkonen Anu
Suomen Kuntaliitto ry